

Læs og forstå

STENALDEREN

Stenalderen

Bronzealderen

Jernalderen

Istiden

I Danmark har der været flere istider. Den nordlige halvkugle har været dækket af is tre gange inden for de sidste 300.000 år.

Nogle steder var isen meget tyk. Op imod 2-3 km. tyk.

Den sidste istid nåede sit højdepunkt for ca. 23.000 år siden. Da var hele området, vi kalder Danmark, dækket af is.

Der boede ikke mennesker, og det lignede ikke det Danmark, vi ser på kortet i dag.

I istiden var Danmark dækket af is.

Sandt

Falsk

Der var mange mennesker i Danmark i istiden.

Hvornår var den sidste istid i Danmark?

Isen smelter

For omkring 15.000 år siden var isen smeltet næsten helt væk. Der opstod et bart landskab med lave planter og ingen træer, men masser af græs.

Da isen var smeltet, kom der også dyr til, f.eks. rensdyr og mammutter. Og med rensdyrene kom også mennesket til Danmark. De kom fra Tyskland, op gennem Jylland til fods. Disse første mennesker i Danmark kaldes for "rensdyrjægerne".

Sandt

Falsk

Da isen smeltede, blev hele verden
oversvømmet.

Hvordan var landskabet, lige efter at isen var smeltet
væk?

Stenalderen

Perioden efter den sidste istid kaldes for stenalderen. Det var en tid, hvor mennesker levede i huler og jagede dyr for at overleve.

Stenalderen varede fra ca. år 13.000 til år 1700 f. Kr., og den er delt op i to forskellige perioder:

- Jægerstenalder (varede i ca. 9000 år)
- Bondestenalder (varede i ca. 1500 år)

Hvornår var stenalderen?

Hvilke perioder deler man stenalderen op i?

Jægerstenalderen

Stenaldermenneskene var dygtige jægere. De skød med bue og pil, og nogle gange brugte de spyd.

De boede i små grupper og rejste rundt for at finde mad og vand. De jagede dyr som hjorte, rensdyr og vildsvin.

De mennesker, der kom til Danmark efter istiden, var jægere.

Sandt

Falsk

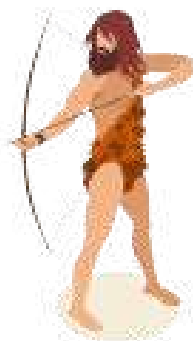
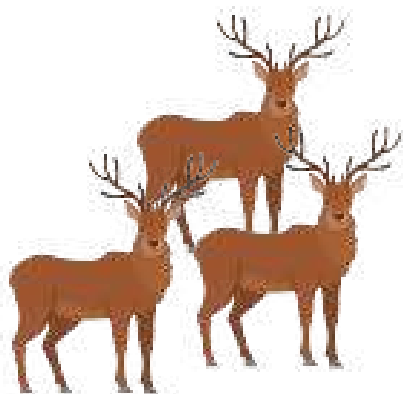

Hvilke dyr jagede de?

Jægerstenalderen

Når de havde fanget et dyr, brugte de alt, hvad de kunne af det. De spiste kødet og brugte skindet og pelsen til tøj, tæpper og telte. Knoglerne brugte de til redskaber og våben.

Hvad brugte stenaldermennesket som jagtredskaber?

Hvad brugte man de døde dyrs skind og pels til?

Nye opfindelser

I stenalderen opfandt mennesket nye ting og nye måder at leve på. Disse nye opfindelser gjorde livet lettere for dem.

De opfandt bl.a. en ny måde at bo på. De syede telte af skind. Disse telte var lette at flytte, når der ikke var flere dyr at jage.

Jægerne skulle bruge telte, så de nemt kunne flytte. Rensdyrene flyttede sig nemlig efter maden, og så måtte jægerne følge efter.

Hvorfor boede menneskene i telte i jægerstenalderen?

Sten og ild

De opfandt også redskaber. Dem lavede de af ben, skind og knogler fra dyrene, men vigtigst var stenen. De brugte flintesten, som spidser til pile og spyd og til at lave økser og knive. Derfor hedder det stenalderen.

Flintesten kunne også bruges til at tænde ild med. Ild var vigtigt, fordi det kunne holde dem varme og beskytte dem mod farlige dyr om natten.

Hvad brugte de sten til?

Hvorfor var det vigtigt at kunne lave ild?

Pottemagere og samlere

Nogle af de smukkeste genstande fra stenalderen, der er fundet, er lavet af keramik. De kunne lave lerkar og beholdere med flotte former og indviklede mønstre.

Det kunne f.eks. være skåle til at samle bær, frugt og nødder i.

Sandt

Falsk

De brugte ler til at lave skåle og kar.

Hvad spiste de, udover de dyr, de kunne fange?

Fiskere

Efterhånden som klimaet blev varmere, voksede skoven sig tættere og mere ufremkommelig, og menneskene bosatte sig ved kysterne.

De gik fra at være jægere til i højere grad at være fiskere.

De lavede både ud af træstammer. Så kunne de sejle ud og fiske. De kunne også sejle ud og undersøge området - måske der var et bedre sted at bo?

Sandt   Falsk

De lavede både ud af træstammer.

Der var ingen fisk i havet på det tidspunkt.

Hvorfor bosatte de sig ved kysterne?

Bondestenalder

I den sidste del af stenalderen, i dén periode som vi kalder bondestenalderen, begyndte stenalderjægerne i Danmark at dyrke jorden og holde husdyr.

De fældede skovene og erstattede dem med kornmarker.

Kvæg, grise og får dukkede op som husdyr. Den store forandring var, at man nu kunne fremstille fødevarer selv.

Kystfiskeriet var stadig godt, og derfor fortsatte bondebefolkningen længe med at jage og fiske fra de gamle fangstbopladser.

Hvad var den store forandring i bondestenalderen?

Bofaste

En anden stor forskel, som dyrkelsen af jorden medførte, var, at de ikke længere behøvede at flytte sig fra sted til sted, når deres byttedyr flyttede sig. Dette førte til en mere stabil og fast bosættelse, og det gjorde det muligt at danne større samfund.

I stedet for telte, begyndte man at bygge huse. Husene var ofte lavet af et slags skelet af grene, hvorpå man smurte ler.

Hvorfor blev menneskene bofaste i bondestenalderen?

Hvad var husene i bondestenalderen bygget af?

Ritualer og ofringer

Mennesker i bondestenalderen lavede også smykker og redskaber af sten, som de brugte i deres daglige liv.

De havde deres egne guder og myter, som de troede på.

Vi ved ikke, præcis hvad de troede på. Men vi ved, at ritualer og ofringer betød meget for dem. Der er fundet offergaver, såsom våben, smykker, skåle og dyr, i gravhøje og moser.

Menneskene i stenalderen lavede smykker af guld.

Sandt

Falsk

De brugte ritualer og ofringer.

Hvad har man fundet i gravhøje og moser?

Gravhøje

Gravhøjene blev bygget af store sten eller jord. Når en person døde, blev de begravet inde i gravhøjen sammen med forskellige ting, som de skulle bruge i livet efter døden. Disse ting kunne være redskaber, våben, smykker og mad.

Meget af den viden, vi har om fortidens mennesker, stammer fra fund af gamle grave.

I dag er der stadig spor efter bondestenalderens gravhøje og stengrave. Der er mange af dem i det danske landskab.

Hvad gjorde man med de døde i bondestenalderen?

Hvad fik de med i graven?

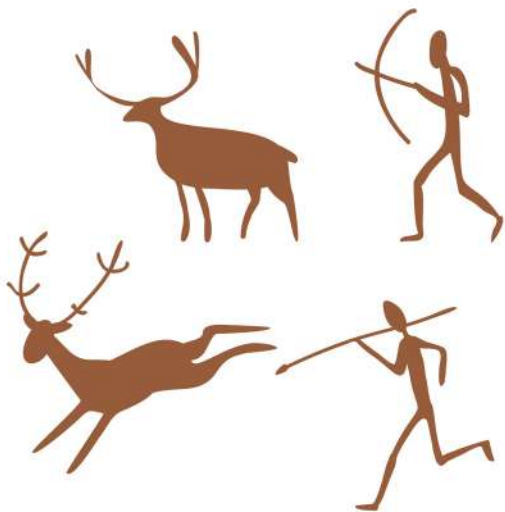

Hulemalerier

Mennesker i stenalderen lavede også kunst. De malede billeder på hulevægge, som viste dyr og mennesker. Det var en måde at fortælle historier på og dele deres erfaringer med andre.

I dag kan vi stadig se nogle af de billeder, som mennesker i stenalderen malede for tusindvis af år siden.

Det er spændende at tænke på, hvordan livet var dengang, og hvordan mennesker har udviklet sig siden da.

	Sandt	Falsk
Stenaldermennesker malede på papir.	☐	☐
Hulemalerier var en måde at fortælle historier og dele erfaringer på.	☐	☐

Hvad ved du om stenalderen?

Hvad kan du huske fra teksten på de foregående sider?
Skriv og tegn, hvor meget du kan huske,
uden at bladre tilbage.

Tegn:

Skriv: _____

_____

_____

_____

